

פרשת בלק

"וַיַּעַן בַּלְעָם וַיֹּאמֶר אֶל עַבְדֵי בָלָק אִם יִתֶּן לִי בָלָק מְלֵא בִיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוֹכַל לְעֵבֵר אֶת פִּי ה' " (כב, יח).

לכאורה, צריך להבין מה היתה רשעתו של בלעם והרי שפיר הודיע לבלק שאין באפשרותו ויכולתו להמרות את פי ה'.

ביאר הגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל הי"ד: הנביא ירמיה (פרק יט) בדברו על חטא עבודה זרה שחטא העם, אומר: "אשר לא צוייתי ולא דיברתי ולא עלתה על לבי". ובתרגום שם: "דלא פקדית באוריית, ודלא שלחית ביד עבדיי נבייא ולא רעוא קדמי". פירושו: שלא צוייתי בתורתך ושלא שלחתי ביד עבדי הנביאים ולא היה רצון מלפני.

נמצינו למדים שיש ג' אופנים המחייבים את האדם לקיים את דבר ה': א. כאשר יש ציווי בתורה. ב. כאשר יש ציווי על פי נביא. ג. כאשר יודעים שזהו רצון ה', גם אם אין על כך ציווי מפורש.

בכך מובן מה שמצאנו גזירות חכמים עוד קודם מתן תורה, כגון תקנת בית דינו של שם, וכן מה שהוסיף משה רבינו יום אחד מדעתו. לכאורה, מה היה החיוב לשמוע בקולם של אותם חכמים קודם מתן תורה, הרי לפני שציוותה התורה "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך", לא היה חיוב לשמוע בקול חכמים. בהכרח שחיוב זה נבע מחובתם של כל הנבראים לעשות רצון קוננם, וכיודעם שרצון הבורא שישמעו בקול החכמים, הרי יש חיוב לקיים רצונו גם קודם שנצטוו על כך בפירוש.

זה היה עווננו של בלעם. הגם שלא נאסר עליו ללכת עם שרי בלק בציווי מפורש, מכל מקום ידע בלעם שהליכתו היא נגד רצון ה', ועם כל זאת לא חשש ללכת. על כן דקדק בלעם בלשונו ואמר: "לא אוכל לעבור את פי ה'" בדווקא, היינו - על ציווי המפורש של הקב"ה אין באפשרותו לעבור, אבל על רצון ה' לא היה אכפת לבלעם לעבור, וזו היתה רשעותו!

"א-ל מוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם" (כב, כב).

מפרש רש"י: "אתה אמרת "הנה עם יצא ממצרים", לא יצא מעצמו אלא האלוקים הוציאם".

מדוע שינה בלעם לומר "א-ל מוציאם ממצרים" בלשון הווה, בעוד שבלק הרי אמר "עם יצא ממצרים" בלשון עבר.

ביאר הגאון רבי שלמה גאנצפריד זצ"ל (בעל הקיצוץ"ע), בספרו 'אפריון' (עה"ת): אלא שהיו בין אומות העולם שאמרו כי מה שהש"ת הוציא את בני ישראל ממצרים, לא מאהבתם עשה זאת, כי אם משנאת המצרים. ולכן כעת, כשכבר באו מצרים על עונשם, הסיר הש"ת השגחתו מישראל.

אך האמת היא שגם בלכתם במדבר, לא הסיר הקב"ה השגחתו הפרטית מעמו וכל זמן שהייתם במדבר עד בואם אל הארץ, עדיין היו במצב של "יציאה ממצרים". וכן מצאנו כמה פעמים בלשון הכתוב: "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון וכו'", "אל העדות וכו' בצאתכם ממצרים".

זהו שאמר בלעם לבלק: אתה סבור היית כי "הנה עם יצא ממצרים", כאילו כבר כלתה יציאתם ושוב אין השגחת הבורא עליהם. אך האמת היא כי "א-ל מוציאם ממצרים", לא רק שבעת היציאה לא יצאו מעצמם כפרש"י, אלא גם עתה הוא עדיין "מוציאם". (טללי אורות)

"וַיֵּחָר אַף בָּלָק אֶל בַּלְעָם... לָקַח אִבְי קְרֵאתֵיהּ וְהִנֵּה בְרַכְתָּ בְּרַךְ זֶה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים... וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל בָּלָק... אִם יִתֶּן לִי בָלָק מְלֵא בִיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוֹכַל לְעֵבֵר אֶת פִּי ה' " (כד, יג).

צריכים להתבונן, מדוע זעם כל כך בלק על בלעם ומה היתה סיבת חרון האף הגדול הזה. הרי בלעם, מיד בבואו אל בלק, אמר בראשית דבריו: "הנה באתי אליך עתה היכול אוכל דבר מאומה, הדבר אשר ישים אלוקים בפי אותו אדבר" (כב, לח), הרי שבלעם הקדים והודיע לבלק שאין באפשרותו לומר דבר נגד רצון ה', ומדוע איפוא יצא נגדו בלק בחמת זעם על שקיים ציווי ה' ובירך את ישראל.

את הדברים ביאר הגאון בעל 'בית הלוי' זצ"ל בדרך משל: אם יאמר אדם לחבירו, הנני נותן לך עשרים וחמשה רובלים ולך הכה את רב העיר על לחיו, ישיב הלה: "לא אוכל לעשות הדבר הזה". ואם יאמר אדם לאיש אחר: הנני נותן לך עשרים וחמשה רובלים, לך ותרים את חומת העיר, ישיב הלה: "לא אוכל לעשות הדבר

הזה". והנה, הגם ששניהם השיבו תשובה זזה, בוודאי יש הבדל מהותי ביניהם. הראשון "יכול" להכות את רב העיר על לחיו, אלא ששכלו ורוחו האנושית מונעים בעדו מלעשות מעשה כה שפל ולכן הוא משיב "לא אוכל". ברם השני, באמת אינו מסוגל להרים את החומה.

ויש נפקא-מינא ביניהם: אם יגדיל המבקש את שכר המעשה ויבטיח לראשון עשרת אלפים רובלים ובלבד שיכה את רב העיר על לחיו, יתכן שיסכים לעשות זאת, ואם פיקח הוא, יבטיח לרב העיר אלף רובלים, כדי שהלה יסכים לכך... ברם לשני, אף אם יבטיחו מיליון רובלים, אין הוא מסוגל לבצע את הבקשה, כיון שזהו מעל לכוחותיו.

כאשר הודיע בלעם לבלק שאין ביכולתו לקלל את ישראל נגד רצון ה', חשב בלק שכוננת בלעם לומר, שאין רצונו לעשות דבר נגד רצון הקב"ה, בגלל טוהר רוחו. אך בלק אשר הכיר את מידותיו הרעות של בלעם סבר כי אם יוסיף לו כסף וזהב, יכול להטות את לבו לאשר יחפוץ. אך כאשר ראה בלק פעם אחר פעם כי בלעם עומד בדעתו ואינו מקלל את ישראל, חרה בו אפו ואמר לו בזעם, מה זאת עשית "לקוב אויבי קראתיך והנה ברכת ברך".

על כך השיב לו בלעם: טעית בהבנתך. סבור היית כי באמת אוכל לקלל את ישראל ורק רוחי העדינה תמנע אותי לעבור על רצון ה', ובשל כך חשבת כי הכסף יטה את רצוני. אין הדבר כן, האמת היא שאף "אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב - לא אוכל" - אי לי כל אפשרות, "לעבור את פי ה'". כדברי חז"ל בסנהדרין (קה): שנתן הקב"ה "חכה" בפי בלעם אשר מנעה ממנו את האפשרות לקלל. (בית יצחק)

"קַח אֶת פֶּלֶא רֵאשֵׁי הָעֵם וְהוֹקַע אוֹתָם לַה' נִגְדַּת הַשְּׁמַשׁ" (כה, ז).

ביאר המדרש (במ"ר כ, כג): "ראשי העם תלה על שלא מיחו בבני אדם". **הקשה גאון עוזינו החיד"א זצ"ל:** וכי מאחר וראשי העם לאו קיימו מצות עשה של "הוכח תוכיח" ראויים הם לעונש מיתה, ועוד בתליה?! עוד יש להבין מהו "נגד השמש"?

כדי להבין כל זאת, עלינו להקדים אות ביאורו הנפלא של בעל הפני יהושע' (שיליה כתובות) על דברי חז"ל שהטעם שלוט הוזהר לצאת מסדום פן ימות אע"פ שלא עשה כמעשיהם, הוא מפני שלא מיחה בהם, וכה ביאר: חז"ל אמרו (מנחות מא.) "בזמן דאיכא ריתחא - ענשינן" אף על מצות עשה [שהרי מדובר בגמ' שם על מצות ציצית שאינה חיוב רק מצות עשה קיומית]. ובמסכת ברכות (ז.) אמרו ש"בשעה שהחמה זורחת וכל מלכי מזרח ומערב מניחים כתריהם בראשיהם ומשתחוים לחמה - מיד כועס הקב"ה".

ועל כן, אף שמן הדין לוט לא היה חייב מיתה, אך בזמן זריחת השמש שהוא עידנא דריתחא, לוט מסתכן על כך שלא קיים מצות תוכחה. וזהו שנאמר (בראשית יט, כג) "השמש יצא על הארץ ולוט בא צוערה, וה' המטיר על סדום ועל עמורה גופרית ואש", ששעה זו היא המסוכנת ביותר לעוברי רצונו, ולכן אם לוט לא היה יוצא מן העיר - אף הוא היה מת עמהם. ע"כ דבריו הנפלאים.

לאור דבריו, נבין היטב את האמור כאן: בשעה רגילה לא היו ראשי העם חייבים מיתה, הואיל ועברו רק על מצות עשה, אך הקב"ה ציוה את משה לקחת את ראשי העם "והוקע אותם לה' נגד השמש" - בזמן שהשמש זורחת והקב"ה כועס, שבשעה זו שהיא עידנא דריתחא נענשים אף על מצות עשה... (מתוקים מדבש)

"וַיִּרְא פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר... וַיִּקַּח רֶמֶחַ בְּיָדוֹ" (כה, ז).

מונא בגמרא בסנהדרין (דף פב.): "מה ראה? אמר רב, ראה מעשה ונזכר הלכה. אמר לו: אחי אבי אבא, לא כך לימדתי ברדתך מהר סיני? - הבעול את כותית, קנאין פוגעין בו".

לכאורה לשון דברי פנחס "כך לימדתי ברדתך מהר סיני", טעון הבנה. וכן, מדוע דוקא הלכה זו נאמרה מפי משה ברדתו מהר סיני?

בדרך חידוד ביאר הגאון רבי משה הלברשטאם זצ"ל, בעל ה'קנה בושם', שהואיל ומשה ירד מהר סיני בפעם השניה ביום הכיפורים, הרי קריאת התורה של אותו יום היא פרשת העריות של 'אחרי מות' (שוי"ע, או"ח תרכב, ב). וכיון ששמש עסק בפרשת עריות ברדתו מהר סיני, דיבר מאותו ענין ולימד את העם הלכות הנוגעות לעריות, ואף את ההלכה של 'הבעול כותית קנאין פוגעין בו' לימד. וזהו שאמרו לו פנחס: "לא כך לימדתי ברדתך מהר סיני?"...

(מתוקים מדבש)

הבשורה של הפיטורין, אבל אז הלא יאמן ארע.
נכסתי לחצר המפעל וראיתי שהדלתות פתוחות לרווחה. לא הבנתי מי פתח אותם. נכסתי פנימה וראיתי פועלים שעובדים שם וריח ביוב נורא במקום, מכל עמיתי לעבודה לא היו שם כי אם הבוס לבדו. מי כשראה אותי הוא ניגש אלי וביקש את סליחתי שהגעת לישואו, והסביר לי:
 "בערב התפרק הביוב במפעל באופן נורא שלא היה שייך לעבוד היום, ולכן אתמול בלילה הודיעו לכולם לא להגיע, רק לך כנראה שכחו להודיע."
 "זה בסדר, אין שום בעיה", חייכתי ואמרת, ופניתי לחזור לביתי.
 כשהגעתי הביתה, ניגשתי לשכני היהודי וסיפרתי לו כל זאת, והוספתי, שהיה שווה לי כל הדבר הזה בכדי לגלות את כוח האמונה בבורא, ובפרט שהיה כאן נס גדול בכך שהבוס שלי לא שם לב לכך שהגעתי מאוחר, ולא חשב מה היה קורה אילו היה זה יום רגיל, אע"פ שבטבעו הוא כן מתייחס לכאלו דברים בחומרה, ואף היה מסוגל לפטר אותי מחמת כך.
 כתבתי צ'ק על סך שמונה עשרה אלף דולר ואמרתי לו: "זו המשכורת החודשית שלי ואת זה אני רוצה לתת לך, כי בזכותך אני לא מפוטר מהעבודה, וזה שתלום על האומנות המיוחדת של האמונה שגילית לי, שעתה אני בטוח שאוכל לנצלת את מכל צרה שלא תבוא."
 השכן לא רצה בשום אופן לקבל את הצ'ק, ואמר לי: "זוהי מצוותי כיהודי, לפרסם את שם בוראי המחייה אותי ומיטיב לי בכל עת, ואיני חפץ לקבל על כך שום תשלום. אם ברצונך להכיר לי טובה" הוא המשיך ואמר: "יטיב ליהודים כשיצטרכו לעזרתך."
עכשיו מבין אתה מדוע פינית לך את מקומי?
 (בכתובת - מאת ר' צבי נקר)

פשוטות.
 ערב אחד כשהייתי בדרכי הביתה, נקלעתי לפקק גדול מאוד בכביש עקב תאונת דרכים, ורק בשעה אחת בלילה הגעתי לבית כשאני מותש ועייף מאוד ועליתי לישון, ורק בשעה חמש התעוררתי.
 קמתי בבהלה גדולה, כי בעוד רבע שעה העבודה מתחילה, ואין לי שום אפשרות להספיק להגיע לשם בתוך רבע שעה. יצאתי מביתי בלי להתארגן כלל וכלל ונכנסתי לרכב כשאני מוכן לנסוע במהירות מופרזת, ואז... אני מנסה להתניע את הרכב, אך הוא לא נדלק.
ניסיתי להתניע שוב מספר פעמים, אך ללא הצלחה.
 יצאתי בלחץ גדול מהרכב ולא ידעתי את נפשי. לפתע אני מבחין בשכני היהודי שיוצא מביתו לעבר בית הכנסת כשתיק הטלית והתפילין בידו, וכשחיון נסוך על פניו הוא אומר לי בהארת פנים "שלום ובוקר טוב". הדבר הרגיע אותי והחדיר בלבי שלווה. ניגשתי אליו וסיפרתי לו את מצבי העגום, ושאלתיו אם יש לו איזושהי עצה למצב כזה.
 שכני היהודי הרים את עיניו לשמים ואמר: באמת על פי הטבע אין סיכוי שתעבור את זה בשלום, אבל יש בורא לעולם וממנו לא ייבצר דבר. בקש ממנו שיעזור לך, תעלה לרכבת והוא יושיע אותך. היתה זו הפעם הראשונה בחיי ששמעתי אדם שמדבר מתוך כזו אמונה נתממה, ובפרט שהוא אמר את הדברים עם כזה ביטחון שבדואי יהיה טוב - הוא שכנע אותי לחלוטין שבורא עולם יכול לעזור לי גם במצב כזה. התפללתי לבורא ועליתי לרכבת, ובמקום לדאוג כל הדרך, הארת הפנים והמילים של שכני מילאו את ליבי.
 כשהגעתי לפתח מקום עבודתי ציפיתי לתלונות רבות מצד כל העובדים הממתנים לי בחוץ כבר שעה וחצי, ואף התחלתי לחשוב מה אעשה ברגע שאירי

לפנינו סיפור המלמדנו כמה חשוב כל מעשה קטן של יהודי שיכול לגרום לקידוש השם בעיני האומות, וכך מספר ר' יצחק אייזיק ב. מבני ברק:
 באחת השליחויות שלי ללרה"ב לטובת מוסדות חשובים בארץ הקודש, עליתי לרכבת הנוסעת מברונקס למנהטן. מכיון שלא היה לי מקום מתאים לשבת, נעמדתי במשך הנסיעה העייפת, והיפשת בקרון השני והשלישי, אולי שם יש מקומות ישיבה פנויים, אך גם שם לא היה.
 לפתע, גוי אחד שהבחין שאני מחפש מקום, קם ממקומו ורמז לי שאני יכול לשבת במקומו. האמת שלא רציתי לקחת ממנו את המקום, אע"פ שהייתי חלש ועייף, משום שלא רציתי שממעשה זה ייווצר זכות לאומות, אבל מכיון שהוא בשום אופן לא רצה לשבת שם שוב - התיישבתי במקומו.
 לאחר כחמש דקות שאני יושב, הוא ניגש אלי עם חיוך ואמר לי:
 "בוודאי אתה מתפלא, מדוע פינית לך את מקומי" "נכון", ענית: והוא הסביר:
 "אכן, אין זה מטבעי ואני חושב שגם לא מטבעם של רוב בני האדם לפנות את מקומם לאדם זה, אבל אספר לך מדוע בכל זאת עשיתי זאת". וכך הוא סיפר:
ככל יום אקם בשעה ארבע לפנות בוקר לצורך עבודתי, וחוזר חזרה הביתה בשש בערב. אני נוהר להתייצב במקום העבודה בשעות אלו בהקפדה יתירה, כי בעבודתי תלויה אחזקת מפעל שלם וכל העובדים שם תלויים בי, החל מפתחת הדלתות בבוקר ועד סוף היום. אמנם המשכורת שלי גבוהה ואני מרוצה מאוד, אבל הבוס שלי הזהיר אותי שבאם אאחר אפילו יום אחד - אצטרך לחפש עבודה אחרת. וכבר היו שניים שקדמו לי בתפקיד ומפני אחרון קל סולקו ללא שום

משולחני של העורך

פנינה לשבת בעיניי הלכה ואגדה

האתון שדיברה - בת כמה היתה?...

מובא במשנה בבלות (ה, ה): 'עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות, ואחד מהן הוא פי האתון.
 נחלקו כלל המרששים, מה בדיוק נברא בערב-שבת: רוב מפרשי המשנה, וראשונים ואחרונים - פירושו, שלא האתון עצמה נבראה אלא **כח הדיבור שבה**, ונגזר עליה אז שדבר עם בלעם. כך כתבו: רש"י, הרמב"ם, רבינו יונה, רבינו בחיי, מאירי, מגן אבות (לרשב"י), האבן עזרא (במדבר כב, כח), ר"ע מבטנורא, תולדות יצחק (קארן, זדו של מן הכ"ט), התור"ט ועוד רבים.
 כך גם מבואר בלשון המכילתא (שלה, יו"ט, פ"ו), שנקט שמה שנברא הוא 'פתיחת פי האתון'. ומבאר יו"ט בייב, שקראו לדיבור בשם פה, כי בציחוח הלשון מכונה הדיבור בשם פה, וראיה לכך ממה שנאמר במשה (שמות ז, יא) 'מי שם פה לאדם' ובה לומר שהדיבור מכוון של ה'.
 והדיוט האחרונים (תור"ט, מרכבת המשנה לר"י אלאסקר), תולדות יצחק [שם], מדרש שמואל, **סדי יעב"ו ועוד**, שמסתבר הדבר שלא האתון עצמה היא שנבראה, כי לא יתכן שהיתה חיה כ"כ הרבה שנים עד ימי בלעם, וכן אמרו בזוהר (בלק, דף רא): 'לכי תנאי התנה הקב"ה שחיה האתון כל כך, או שהיתה בוראה מאז, אלא שברא ה' דרגה הקרויה פי האתון, ובאותה שעה הגיחה בפי האתון ודיברה'.
 והוסיף הגאון רבי ישראל ליפשיץ, בפירושו 'תפארת ישראל' (י"ג, אות כח): אילו היה אתון זו כמה אלפי שנה [בחשבון לכאורה זה יוצא 2488 שנים מבריאת העולם ועד אז], וכי תורתנו הקדושה תעלים מאיתנו את הנס הזה? אלא ודאי, שבערב שבת בין השמשות, ניתן כח בברואים שיוציאו הפלא בשעתן, והיינו: ניתן כח ההולדה באתון הראשונה להוליד לאחר כמה וכמה דורות את האתון של בלעם.
 אולם הגאון רבי יעקב עמדין זצ"ל (הי"ע"ש), בפירושו 'לחם שמים' (אבות שם), האריך לדון בעניינים אלו, ותמה על דברי התוס' יום-טוב (וסיפתו) שלא האתון היא שנבראה: מדוע לא יתכן לומר שחיה הנשואה שיוציאה פלא בשעתן, ויהיו: ניתן כח ההולדה באתון הראשונה להוליד הנשיאים לשאת הארון במדבר [שבגמ' בע"ז (כד): מבואר שגם אמרו שירה, ע"ש ובריטב"א ואכ"מ], אמרו חז"ל במדרש (במדבר ובה, פרשה יב, אות יח) שחיו עד שהקריבם שלמה המלך בבית עולמים (קרב לחמש מאות שנה), ולדברי ר"מ (במדרש שם) עדיין חיות וקיימות, ואע"פ שבהמות אלו לא היו ציירתן שונה - שהרי לא קנו בדברים שנבראו בער"ש בין השמשות, אלא היו בהמות רגילות, ואע"פ האריכו ימים הרבה מאד, א"כ כ"ש שבהמות שנבראו בבריאה מיוחדת, שיתכן והאריכו ימים כ"כ הרבה, שהרי בכל מעשה בראשית היה כח מיוחד יותר מהנבראים האחרים, שיקומות נבראו, וכן בכל הדורות הראשונים שלאחמ"כ שחיו שנים רבות, וא"כ - מסיים העי"ב"ן - מדוע נוציא את דברי המשנה מפשטותן, שהכונה שפי' הנאלו ממש היא שנבראה [ע"ע בחוס' בנחיים (טז): ד"ה הא, ובעי"ב שם].
 חידוש פתא וסמך לדברי העי"ב"ן, מצינו בפרקי דרבי אליעזר (פרק ל) וזה לשונו: 'השכים אברהם בבוקר ולקח את ושמעאל ואת אליעזר ואת יצחק בנו ועמו וחשב את החמור, הוא שרכב עליו אברהם, הוא החמור בן האתון שנבראת בין השמשות, שנאמר 'וישכם אברהם בבוקר', הוא החמור שרכב עליו משה שבואו למצרים וכו', הוא החמור שנתניד בן דוד לרכוב עליו, שנאמר 'עני ורוכב על החמור (זכריה ט, ט)'. ע"ש בביאור הרד"ל, ובלילקוט שמעוני (פר יוא, רמז גח) ועוד [ע' בספר היזכרון להרצ"מ שניידר זצ"ל, חלק המכתבים, שביאר מדוע ירכב מלך המשיח על חמור זה דוקא, ודפח"ח].

מוכח להדיא, שהאתון עצמה היא שנבראה בערב שבת, שהרי אברהם רכב על בנה. וצ"ע. גם במדרש אגדה (בלק, כב, כא). לאחרונה י"ל מחדש ע"י ז. אהרון. המדרש הובא ג"כ בקונטרס 'למכסה עתיק' מבואר שהאתון עצמה נבראה בערב שבת, וז"ל: 'אמרו חכמינו ז"ל, אותה אתון נבראה ביום השישי של בריאת העולם, ויעקב נתן לו לבלעם זה האתון, כדי שלא יתן עצה רעה לפרעה שלא יגזרו גזירה רעה על בניו, ולא הועיל לו, אלא הוא נתן עצת הלבנים לפרעה' [וע"ש עוד באותו כת].
 וכן משמע מהביב' הטורים בפרשת בלק (כב, ג), שכתב: 'ואותה החייתי. מלא ו"ו'. שהשיבה אותה אותו ו' דברים, ונבראה ביום ו' בין השמשות, פשוטו דבריו היא, שהאתון עצמה נעשה לפרעה שלא יגזרו גזירה רעה על בניו, וממדרש זה דייק בספר 'פרדס יוסף' (בפרשתנו), שלבלעם היה חמור ולא אתון והוא היה חמורו של משיח.
 כך גם מבואר בגמרא בע"ז (ד:) , שהוא את בלעם רוכב על חמור.
 וצריך עיון בזה, כי בפרשתנו (כב, כא) נאמר 'ויחבוש את אתונו' ולא 'חמורו', ובגמ' בסנהדרין (קה). מבואר שבלעם בא על אתונו [וכ"כ בפירוש הרוקח (כפר בלק) שמטעם זה רכב על אתון ולא חמור], ע"ש.
 וראיתי בספר 'פרדס יוסף' (החדש) שיישב, שלעולם כהגמ' בע"ז שאצל בלעם היה חמור, ומה שכתוב בתורה ובגמ' בסנהדרין 'אתון', נקרא כ"ש על שם אמו, שהחמור הוא בן האתון וכמ"ש בפרקי דר"א הנ"ל, והיה זה החמור של יעקב שהגיע לו מאברהם איבנו וכנ"ל, והכל מדויק היטב.
 לעומת זאת, בספר 'מדרש תלפיות' (לרבנו אליהו הכהן מאיזמיר זצ"ל, ענף חמור) הביא בשם 'כתיבת יד', וז"ל: 'אברהם מסר את חמורו ליצחק, ויצחק ליעקב, יעקב ללוי, לוי לקתה קתה לעמרם, עמרם למשה. ואם שמת משה היכן נשאר לוי החמור? ויש לומר, כשעלה משה להר בנו כמות שם, עלה עם החמור, ונשאר שם על ההר, ורועה שם עד שיבוא המשיח" עד כאן. מבואר מדבריו, שהמשיח יבוא על חמורו של אברהם, וזה אינו החמור (או האתון) של בלעם.
 עוד נחלקו המפרשים: האם האתון דיברה כפשוטו או שהיה זה במראה הנבואה, באיזו שפה דיברה האתון, איזו עוד בעלי-חיים מצינו שדיברו - ומדוע לא הוזכרו, ועוד שלל נידונים מרתקים. ואכמ"ל.

לעילוי נשמת
 דניאל הכמת בן דוד, אליהו בן חנה יונה, הרה"צ אליעזר בן מנוור זצוק"ל, שושנה פורן בת טאוס, יעל בת רבקה, חנה יונה בת רומיה, פרובן נמני בת עוסינאן, שולמית חווה בת הר"ר רפאל ז"ל, שושנה רוז בת שלום, דני בן מהרי.

לזיווג הנזון
 שרה בת אילה, רבקה בת דבורה

לרפואת
 איתמר שירה בן עדיה, ראובן בן שרה, הראל עמישי בן אורה אביגיל, נסים בן חורם, מוניה בת פרובן נמני, אביגיל מאיר יהודה בן עדיה, אברהם בן מנחם, בתושפת

העלון מוקדם להצלת בוג"ו ישי בן אילה, חרמים בן מוניה, עיזר לילך בני מרים, מש"פ מצור ולק הוותומים והממייים בהפציה, יהודה בן מרגו, מש"פ מאיר, אליהו בן אילה, אלעזר רפאל בן ברכה אסף בן יהודה בכל העניינים